

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה

המחלקה ל חינוך תשפ"א 2021

שם הקורס: כלכלת החינוך א _____

מס' קורס: 12929331 _____

שם המרצה: ד"ר חוסאם ג'רייס _____

שעות קבלה: יום ד 12 - 14 בבנין 72 חדר 130 _____

יעדי ההוראה:

עתידם המקצועי של סטודנטים רבים יתבסס במסגרות עסקיות פרטיות בתחום הכלכלי – עסקי. קורס זה מיועד להעניק לסטודנטים את הבסיס בהשכלתם הכלכלית ולאפשר להם להתמודד לא רק עם האילוצים אשר הכלכלה הרחבה מעמידה בפני העסקים הפרטיים, אלא גם את ההזדמנויות שכלכלה זו מאפשרת להם. בכדי לאפשר זאת יעסוק הקורס בהבנת סביבות השווקים הכלכליים, מדיניות ממשלה וסביבה בינלאומית גלובלית. כמו כן יעסוק הקורס במודעות להקצאת משאבים, יעילות ופריון, היחס שבין עלות ומחיר, היצע וביקוש בשוק המקומי ובשווקים הבינלאומיים. הקורס מיועד בעיקר לבעלי תפקידים ניהוליים במשרד החינוך (מפקחים, מדריכים מחוזיים, מנהלים ועוד) שלגביהם חשובה מאוד הזיקה הכלכלית, במיוחד בעידן הניהול העצמי של בתי הספר, ובמחלקה לכלכלה באוניברסיטת בן גוריון בנגב (קורסי כלכלה וסטטיסטיקה). רוב הנושאים יידונו במסגרת הרצאות. במהלך ההרצאות השבועיות, יוצג לסטודנטים חומר אולם הסטודנטים יידרשו לעשות מספר תרגילים על מנת לאפשר להם להבין טוב יותר את חומר הלימוד. כתוצאה מכך, יוכלו הסטודנטים ליישם את החומר באופן מידי במקום רק להקשיב למרצה. מדי שבוע יתקיים שיעור תרגול בו יוצגו יישומים נוספים של העקרונות שהובאו בהרצאות. השיעורים הללו יכללו מחקרי מקרה, שאלות מובנות ושאלות חיבור. במטרה לעודד בקרב הסטודנטים תחושה של אוטונומיה, יידרשו הסטודנטים להתכונן מראש לשיעורי התרגול.

מפגש מס.	נושא	מקורות	שיטת לימוד
1	מושגי יסוד, הקצאת מקורות, עקומת התמורה, עלויות אלטרנטיביות	מקור 1: פרק 1 מקור 2: עמ' 11-27 עמ' 41-43	שיעור ותרגיל
2	צמיחה כלכלית, פונקציות ייצור	מקור 1: פרק 5 מקור 2: עמ' 27-41 עמ' 45-52 עמ' 79-83	שיעור ותרגיל
3	תפוקה שולית ותפוקה ממוצעת, הקצאה יעילה של גורמי ייצור, מבנה עלויות בטווח הקצר	מקור 1: פרק 2 מקור 2: עמ' 84-92 עמ' 105-114	שיעור ותרגיל
4	תפוקה שולית ועלות שולית, החלטות היצרן, עקומת ההיצע	מקור 1: פרק 2 מקור 2: עמ' 115-130 עמ' 130-137	שיעור ותרגיל
5	הביקוש, גמישות הביקוש וההיצע	מקור 1: פרק 3 מקור 2: עמ' 143-184	שיעור ותרגיל
6	שווי משקל בשוק של מוצר יחיד	מקור 1: פרק 2 מקור 1: עמ' 185-199	שיעור ותרגיל
7	השוק לגורמי ייצור, הקשר בין השוק לגורמי ייצור לשוק המוצרים	מקור 1: פרק 2 מקור 2: עמ' 201-224	שיעור ותרגיל
8	שווי משקל כללי במשק, התערבות ממשלה	מקור 1: פרק 6 מקור 2: עמ' 225-234 עמ' 235-250	שיעור ותרגיל
9	התערבות ממשלה	מקור 1: פרק 6 מקור 2: עמ' 250-266	שיעור ותרגיל
10	התערבות ממשלה, ייבוא וייצוא	מקור 1: פרק 6 מקור 2: 266-285	שיעור ותרגיל
11	המונופול וכשלי השוק	מקור 1: פרק 8 מקור 2: פרק 9	שיעור ותרגיל
12	מימון – מושגי יסוד		

דרישות והרכב ציון הקורס

משקל בציון הסופי ** (יש למחוק את המיותר)	
נוכחות	- % 80
בחנים ***	- %
עבודות	- %
מבחנים	- % 100
סיורים	- %
סה"כ	- 100%

רשימה ביבליוגרפית:

<u>עברית</u>
1. נ. מארק, י. אורון, ג. עופר - מבוא לכלכלה - מיקרו כלכלה.
2. גרוס נ. (1994), <u>מבוא לכלכלה</u> , אקדמון, ירושלים.

<u>אנגלית</u>
Hall. son S. (2000) <u>Economics</u> , 3 rd edition, Financial Times: Prentice

** אין לשנות את מרכיבי הציון הסופי במהלך הסמסטר.
*** על המורה להודיע מראש על סוג הבחנים ומועדם.

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה

המחלקה לחינוך תשפ"א 2020/2021

שם הקורס: כלכלת החינוך (Economics of Education)

מס' קורס: סמסטר אביב 12929331

שם המרצה: ד"ר חוסאם ג'ריס

דרישות קדם להשתתפות בקורס: אין

זמני הקורס: תשפ"א, סמסטר ב, יום ד' 14:00-16:00

סוג הקורס: חובה; 2 נ"ז לתלמידי מדעי החברה, חינוך במסגרת לימודי התואר השני במינהל חינוכי.

שעת קבלה: יום רביעי, שעה לפני תחילת השיעור או בתיאום מראש 6095016-052 / husam@bgu.ac.il

תיאור כללי:

הקורס כלכלת החינוך מורכב משני היבטים עיקריים: האחד הוא השפעת ההשכלה על חינוך, תוך התייחסות לחינוך כאל השקעה המהווה כמרכיב מרכזי בהון של המשק והמניבה הן תשואה פרטית והן תשואה חברתית הניתנות לאמידה, להשלכות שיש להשכלה על שוק העבודה, שבתורו הוא משפיע על רמת וקצב הגידול של התוצר הלאומי, לקשר שבין חינוך לצמיחה כלכלית, להבדלים בין הסקטור הציבורי והפרטי כמשקיעים בחינוך, להשפעת התפלגות רמת ההשכלה על התחלקות ההכנסות במשק ועוד סוגיות אשר עומדות במרכז הדיונים על מדיניות חינוכית.

הנושא השני של כלכלת החינוך הוא: המבנה הפנימי של מערכת החינוך, תוך התייחסות להיקף התקציב הנדרש בכללו וזה הנדרש כדי לתת הזדמנות שווה לתלמידים מרקע שונה, ניהול כלכלי ופיננסי של מערכות חינוך ואיך הדבר מושפע מהאוטונומיה הניהולית של הרשויות המקומיות, מימון ציבורי ופרטי, האופן שבו ניתן להעלות את איכות הלמידה (תחרות בין בתי-ספר, הפצת מידע על ביצועי בית הספר, ותמריצים למורים ולתלמידים) וזאת ע"י מנגנונים שהם דמויי שוק.

תוכנית הקורס בנויה מסביב לאותם שני נושאים והיא כוללת את החלקים הבאים: חלק המבוא (חלק א') מגדיר את מושגי היסוד בכלכלה, שהם גם מושגי היסוד בניתוחים כלכליים של מערכת

החינוך, ומתאר את התחומים השונים בהם עוסקת כלכלת חינוך. חלק ב' דן בחינוך כהון ועוסק בתיאוריה ובמצאים האמפיריים על הון אנושי והתשואה לו, השפעתם על הביקוש לחינוך, על צמיחה כלכלית ועל התחלקות ההכנסות. חלקים ג'-ו' דנים בנעשה בתוך המערכת: חלק ג' עוסק במימון וארגון בתי-ספר; חלק ד' – בקשר שבין תשומות ותוצאות בחינוך; חלק ה' – בשוק העבודה למורים וחלק ו' – באפשרות השימוש במנגנונים דמויי-שוק לשיפור איכות החינוך. בנוסף יושם דגש על הניהול העצמי וחיבור השימוש במקורות ובמשאבים ככלי ניהולי.

"ניהול עצמי" הפך בשנים האחרונות לתפיסה הניהולית השלטת במערכת החינוך. בתהליך הניהול העצמי מועברת למנהל הסמכות לניהול בית הספר ועמה גם האחריות לתוצאות. גישה זו שינתה כליל את תפיסת התפקיד של המנהל והצוות הניהולי בבית הספר. עתה מוטלת על המנהל האחריות לעשות שימוש מושכל ומיטבי בכל המשאבים העומדים לרשותו בכדי לקדם את מטרות בית הספר.

מטרת הקורס היא להטמיע בקרב הלומדים את חשיבות השימוש בתקציב ככלי עזר לניהול אפקטיבי, יעיל ושוויוני של בית הספר, ולהקנות ללומדים כלים לבנית תקציב ושימוש בתקציב ככלי לקידום ושיפור העשייה החינוכית בבית הספר.

הקורס יציג בפני הסטודנטים את השימוש בדו"חות פיננסים ובעיקר בתקציב ככלי לתכנון בקרה והערכה של הפעילות הבית ספרית. נדגיש את הקשר שבין התקציב לבין תוכנית ההתפתחות הבית ספרית ואת תרומת התקציב לניהול יעיל יותר ואפקטיבי של בית הספר. נכיר שיטות תקצוב שונות, נלמד לנהל תזרים מזומנים, לתקצב פרויקטים ולחשב עלויות. בחלקו האחרון של הקורס ניישם את החומר הנלמד להכנת תקציב בית ספרי.

יעדי ההוראה:

הקורס מיועד בעיקר לבעלי תפקידים ניהוליים במשרד החינוך (מפקחים, מדריכים מחוזיים, מנהלים ועוד) שלגביהם חשובה מאוד הזיקה הכלכלית, במיוחד בעידן הניהול העצמי של בתי הספר, ובמחלקה לכלכלה באוניברסיטת בן גוריון בנגב (קורסי כלכלה וסטטיסטיקה).

הקורס כלכלת החינוך יסייע בהבנת השיקולים הכלכליים המהווים מרכיב חשוב בהבנת תהליכים המתרחשים במערכת החינוך, הן ברמה הפרטית והן ברמה הציבורית (הקשורים למדיניות החינוך). לצורך כך, יש להתמצא במחקרים הכלכליים שבוצעו על מערכת החינוך, דבר שיסייע בהבנת הגורמים לשינויים בהיקף התקצוב הציבורי לחינוך, במידת הריכוזיות והביזוריות של המערכת, באופן התגמול של מורים ועוד. בנוסף לכך, הקורס כלכלת החינוך יסייע ביצירת שפה משותפת עם קובעי מדיניות החינוך, שהם לרוב אנשי מנהל ופוליטיקאים ולא דווקא אנשי חינוך והם מסתמכים לעתים קרובות על שיקולים כלכליים. שפה משותפת כזו תשפר שיתוף הפעולה בין אלה העוסקים בחינוך לבין אלה הקובעים את מדיניות חינוך, ותתרום לקבלת החלטות מושכלות יותר.

כלכלת החינוך תסייע בהקמת מבנה ארגוני ופיננסי של מערכת החינוך על רמותיה השונות (מדינה, רשות מקומית, בית-ספר) ומקל על האפשרות להשיג את מטרותיה.

היעד העיקרי של הקורס הוא לתת לתלמידים *כלי חשיבה* על ההיבטים הכלכליים של מערכת החינוך. תוכנית הקורס מתפרסת על פני שני סמסטרים המיועדים לתלמידי תואר שני בחינוך שיאפשר הוראה מעמיקה יותר הן של המסגרת המושגית והן של יישומים מפורטים לישראל.

1. ארניה, נ', ימפולר, א' וקונצייצקי, י' (2010). **חשבונאות בעסקים: מעודכן IFRS** (מהד' 12 מעודכנת). תל-אביב: דיונון. עמ' 35-36, 51, 65-73, 203-207, 219-223. (657 ארנ)(גישה דרך ספרית כותר)
2. גזיאל, ח' (2002). **בית ספר בניהול עצמי**. רמות - אוניברסיטת תל-אביב. פרק ו', עמ' 199-223. (371.1 גזי)(גישה דרך ספרית כותר).
3. משרד החינוך, בתי ספר בניהול עצמי
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/NihulAtzmi>
- משרד החינוך, חוזר מנכ"ל 2014, מעבר בתי ספר יסודיים לניהול עצמי
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/3/3-7/HoraotKeva/K-2013-1-2-3-7-83.htm>
- משרד חינוך, מאגר מידע כספי לבתי ספר לניהול עצמי
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Manbas/Manbasnet/YisumimNosafim/MagarMeydaKaspi.htm>
- משרד החינוך, מסמך הבנות-בית ספר בניהול עצמי
http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/NihulAtzmi/medinyut/mismach_havanot/model.htm
- משרד החינוך (2013). אוגדן נהלים לבית ספר בניהול עצמי
https://docs.google.com/document/preview?hgd=1&id=1N4lzeP_1zkmpt_wYa58hJN5wJWA5JDYgaH0lvZ9YQ74
4. משרד החינוך, ראמ"ה (2013). מעבר בתי ספר יסודיים לניהול עצמי: תפיסות ועמדות כלפי התכנית בשנת היישום הראשונה (תשע"ב).
http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/17B96F6B-3FAD-4BC4-A6C9-0CEE15728F0A/175143/Nihul_atzmi_2013_report.docx
5. שחר, ח' ומגן-נגר, נ' (2011). שיתוף בקבלת החלטות ותחושת אוטונומיה ושביעות רצון של מורים: הבדלים בין בתי ספר בניהול עצמי לבין בתי ספר שאינם בניהול עצמי. **עיונים במנהל ובארגון החינוך**, 31, 269-243.
<https://drive.google.com/file/d/0B1W-oFlzfvpoV0wyYjd4R21pUkk/view?pref=2&pli=1>
6. Anderson, L. (2005). Resource acquisition and allocation. In T. Bush & L. Bell (Eds.), *The principles and practice of educational management* (pp. 207-221). London: Paul Chapman. (תדפיס) (371.2 PRI).
7. Levacic, R. (2005). Efficiency, equity and autonomy. In T. Bush & L. Bell (Eds.), *The principles and practice of educational management* (pp.187-206). London: Paul Chapman. (תדפיס) (371.2 PRI).
8. Mutter, D. W., & Parker, P. J. (2004). *School money matters: A handbook for principals*. Alexandria, VA :Association for Supervision and

- Curriculum Development. pp.1-10, 49-52, 92-95, 121-125 (371.2 MUT)
(תדפיס).
9. Rennie Center for Education Research and Policy. (2012). *Smart school budgeting*
<http://www.renniecenter.org/research/SmartSchoolBudgeting.pdf>
 10. Snow, D., Williamson, A. (2015). Accountability and micromanagement : Decentralized budgeting in Massachusetts school district. *Public Administration Quarterly*, 39, 220-258. (תדפיס)
 11. Sorenson, R. D., & Goldsmith, L.G. (2013). *The principal's guide to school budgeting* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press. Ch. 1, 1-26.
 12. Waggoner, C. (2005). *Communicating school finance: What every beginning principal needs to know*. New York: iUniverse. pp. 8-15, 48-60. (371.2 WAG) (תדפיס)
 13. Wilkins, R. (2002). Linking resources to learning: conceptual and practical problems. *Educational Management & Administration*, 30, 313-326 (תדפיס).

ספרות רשות:

1. דרי, ד' (1996). **יסודות המינהל הציבורי** (יח' 1-6). תל אביב :אוניברסיטה הפתוחה. 350 (דרי).
2. וילדבסקי, א' (1983). תקציב לכל עונה : התקציב המסורתי מדוע הוא מאריך ימים. **עיונים בביקורת המדינה**, 36, 26-47. (תדפיס).
3. נחמיאס, ד' ונורי, א' (1997). **עקרונות לניהול ולתקצוב עפ"י תפוקות במגזר הציבורי** (נייר עמדה מס' 2). ירושלים : המכון הישראלי לדמוקרטיה. (תדפיס).
4. שרייבר, מ' (1996). יש לפתח תפיסות ניהול יחודיות לארגון המגזר השלישי. **במגזר השלישי**, 11-12, 10-11. (תדפיס).
5. Anderson, L., Briggs, A. R. J., & Burton, N. (2001). *Managing finance, resources & stakeholders in education*. London: Paul Chapman. Ch. 1, 1-4, Ch. 3, 21-42.
<http://books.google.co.il/books?id=zhO9xZi6CmwC&lpg=PA39&ots=XNrBkDaLj9&dq=Tony%20bush%20management%20styles%20impact%20on%20finance%20resources&pg=PP1#v=onepage&q=Tony%20bush%20managemen t%20styles%20impact%20on%20finance%20resources&f=false>
6. Bisschoff, T., & Thurlow, M. (2005). Resources for schooling. In L. Anderson, & J. Lumby (Eds), *Managing finance and external relations in South African school* (pp. 3-21). London: Commonwealth Secretariat.
<http://books.google.co.il/books?id=ZD5roWmylGcC&lpg=PA23&ots=fjdae3uN8A&dq=Tony%20bush%20management%20styles%20impact%20on%20fin>

[ance%20resources&pg=PA3#v=onepage&q=Tony%20bush%20management%20styles%20impact%20on%20finance%20resources&f=false](http://books.google.co.il/books?id=ZD5roWmylGcC&lpg=PA23&ots=fjdae3uN8A&dq=Tony%20bush%20management%20styles%20impact%20on%20finance%20resources&pg=PA23#v=onepage&q=Tony%20bush%20management%20styles%20impact%20on%20finance%20resources&f=false)

7. Bush, T. (2005). Management styles and their impact on finance and resource management. In L. Anderson & J. Lumby (Eds), *Managing finance and external relations in South African school* (pp. 23-41). London: Commonwealth Secretariat.
<http://books.google.co.il/books?id=ZD5roWmylGcC&lpg=PA23&ots=fjdae3uN8A&dq=Tony%20bush%20management%20styles%20impact%20on%20finance%20resources&pg=PA23#v=onepage&q=Tony%20bush%20management%20styles%20impact%20on%20finance%20resources&f=false>
8. Coleman, M., & Anderson, L. (Eds.) (2000). *Managing finance and resources in education*. London: Paul Chapman. (371.2 MAN).
9. Downes, P. (1997). Managing school finance. In B. Davies & I. Ellison (Eds.), *School leadership for the 21st century* (pp. 187-203.). London: Routledge .(תדפיס)
10. Drucker, P. (2005). *Managing the non-profit organization: Practices and principles*. New York: Harper. (361.7 DRU)
11. Herzlinger, R. E., & Nitterhouse, D. (1994). *Financial accounting and managerial control for nonprofit organizations*. Cincinnati, OH: South-Western. Ch. 1, 2, 8, 9. (657 HER)
12. Levacic, R. (Ed.).(1989). *Financial management in education*. Milton Keynes, England: Open University Press. (371.2 FIN).
13. *Stansbury, M. (2010). Seven proven ways to save on school budgets. Retrieved from*
<http://www.eschoolnews.com/2010/07/28/seven-proven-ways-to-save-on-school-budgets>
14. Wylie, C., & King, J. (2004). *How do effective schools manage their finance?* Wellington: New Zealand Council for Education Research. Ch. 6, pp. 36-43.
Retrieved from
<http://www.nzcer.org.nz/system/files/13385.pdf>
14. Young, D. R. (2004). The seven insights of effective nonprofit economic decision making. In D. R. Young (Ed.), *Effective economic decision-making by nonprofit organizations* (pp. 191-218). New York :The Foundation Center.
(תדפיס). (361.7 EFF)

רשימת אתרים מומלצים:

משרד החינוך, במבט רחב – מספרים על חינוך.
<http://ic.education.gov.il/mabatrachav/HomePage.htm>

[How to Make a School Budget | eHow.com](http://www.ehow.com/how_4464595_make-school-budget.html#ixzz1ZoQEGk1K)
http://www.ehow.com/how_4464595_make-school-budget.html#ixzz1ZoQEGk1K

www.Yuval-chinuch.co.il

www.wcer.wisc.edu/cpre/finance/

<http://www.yourmoney.cba.ca>

דרישות והרכב ציון הקורס

מבחן בסיום הסמסטר.